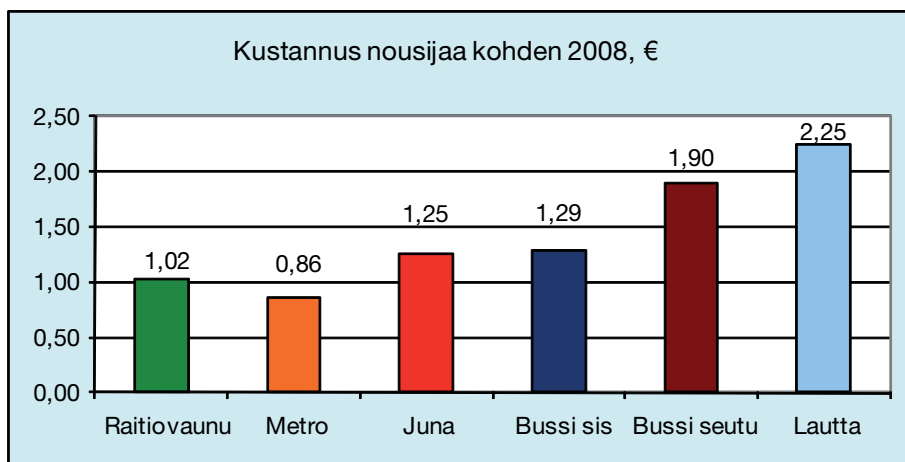

Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2008

Julkaisija HKL-liikelaitos Suunnitteluosasto	KUVAILEHTI
	Julkaisun päivämäärä 26.11.2009

Tekijä(t) Jarmo Riikonen

Julkaisun nimi Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2008

Tiivistelmä Joukkoliikennettä hoidetaan Helsingissä busseilla, raitiovaunuilla, metrolla, lähiliikennejunilla ja lautta-liikenteellä. Kullakin kuljetusmuodolla on omanlaisensa kustannusrakenne. Suunniteltaessa eri kuljetusmuotojen työnjakoa kustannustekijöillä on luonnollisesti merkitystä. Joukkoliikennepalvelut tulisi tuottaa kuhunkin toimintaympäristöön ja liikennekysyntään nähden mahdollisimman tarkoituksenmukaisella liikennevälineellä.   Tässä raportissa esitetään joukkoliikenteen eri kuljetusmuotojen nykyiset yksikkökustannukset. Tiedot on kerätty vuoden 2008 tilinpäätöstietojen pohjalta. Raportissa on myös kuvattu lyhyesti kehitystä vuosien 2004–2008 aikana.

Avainsanat Yksikkökustannus, kokonaiskustannus, kustannusvertailu

Muut tiedot taitto: Mirva Ilmoniemi

Sarjan nimi ja numero D: 11/2009	ISSN-numero	ISBN-numero	
Painopaikka ja -vuosi Helsinki 2009	Kieli suomi	Sivuja 12 + 20	Liitteitä 8

Publisher Helsinki City Transport Planning Unit	DESCRIPTION
	Date of publication 26.11.2009

Author(s) Jarmo Riikonen

Name of publication Unit costs in public transport 2008

Abstract Public transport in Helsinki is managed by buses, trams, metro, commuter trains and ferries. Each transport mode has its own cost structure. The cost factors naturally are relevant in planning the distribution of work between different transport modes. The public transport services should be produced by as expedient transport mode as possible concerning each operational environment and traffic demand.   This report shows the present unit costs for different transport modes in public transport. The data is based on financial statement 2008. The report also shows the development trend 2004–2008 in brief.

Key words Unit cost, total cost, cost comparison

Other information layout: Mirva Ilmoniemi

Series number D: 11/2009	ISSN number	ISBN number	
Printing place and year Helsinki 2009	Language Finnish	Pages 12 + 20	Appendices 8

Sisälto

1.	Johdanto	7
2.	Yksikkökustannusten rakenne	8
3.	Yhteenveto vuoden 2008 kokonaiskustannuksista	10
4.	Yhteenveto vuoden 2008 toteutuneista liikennesuoritteista	11

Liitteet

Liite 1.	Eri liikennemuotojen suoritteet, kustannukset ja yksikkökustannukset vuonna 2008	14
Liite 2.	Liikennöintikorvausperusteinen yksikkökustannuskehitys vuosina 2004–2008	16
Liite 3.	Vuoden 2008 kilometri-, tunti- ja vaunupäiväkustannusten vertailu	22
Liite 4.	Tilaaajalle kohdistettavien yksikkökustannusten kehitys vuosina 2004–2008	24
Liite 5.	Paikka- ja matkustajakilometrikustannukset vuonna 2008	26
Liite 6.	Kustannusvertailu liikennevälineeseen nousua kohden vuonna 2008	27
Liite 7.	Tietolähteet	28
Liite 8.	Esimerkkilaskelmia yksikkökustannusten käytöstä	30

1. Johdanto

Vuonna 2008 maksettiin liikennöitsijöille Helsingin sisäisen joukkoliikenteen palvelujen tuottamisesta kaikkiaan 160,2 M€. Kuljetusmuodot näitä liikennöintikorvaukset jakaantuivat seuraavasti:

	M€	%
bussiliikenne	96,6	60,3
raitioliikenne	39,3	24,6
metrolinjakko	21,0	13,1
lauttaliikenne	3,3	2,1

Helsingin seudulla käytetään enenevässä määrin myös seutulinjoiden palveluja, eniten edelleen junaliikennettä. Junaliikenteelle maksettiin koko seudulla korvauksia 52,2 M€ ja seutubussiliikenteelle 81,5 M€. Helsingin osuus junaliikenteestä oli 24,9 M€ (23,9 M€ vuonna 2006) ja seutubussiliikenteestä 30,5 M€ (27,3 M€ vuonna 2006).

Esimerkkinä bussiliikenne

- Bussiliikennettä käytti vuoden 2008 aikana yhteensä 81,0 miljoonaa matkustajaa.
- Yhden matkan pituus oli keskimäärin 4,75 km eli bussiliikenteessä ajettiin yhteensä 384,9 miljoonaa matkustajakilometriä.
- Yhdessä bussissa on tarjolla keskimäärin 61 matkustajapaikkaa.
- Busseilla ajettiin linjaliikenteessä kaikkiaan 32,2 miljoonaa kilometriä ja tarjolla oli 1 971,8 miljoonaa paikkakilometriä.
- Matkustajapaikoista oli käytössä keskimäärin 19,5 %.
- Tuotantokustannukset olivat 96,6 M€ ja yhden matkustajakilometrin hinnaksi tuli 0,27 € matkustajakilometriä kohden. Vastaavasti matkustajapaikan kuljettaminen bussissa maksoi keskimäärin 0,05 € matkustajapaikkakilometriä kohden.
- Yksi bussi ajoi keskimäärin 69 950 linjakilometriä vuodessa. Yhden bussin liikennöinti maksoi keskimäärin 0,21 M€ vuonna 2008 (3,00 €/km).

Bussiliikenteen tuotantokustannukset ovat kilpailutettuja. Muiden kuljetusmuotojen eivät ole. Bussiliikenne on silti tässä raportissa esitettävien kustannusvertailujen mukaan joukkoliikenteessä suhteellisen kallis tapa siirtää ihmisiä paikasta toiseen kaupunkialueella. Henkilöautoon verrattuna bussi kuitenkin tuottaa liikennepalvelut selvästi halvemmalla. Henkilöautolla kustannuksia syntyy yhtä matkustajakilometriä kohti 0,39 euroa ja 0,09 euroa paikkakilometriä (5 paikkaa) kohti (*lähde Autoliitto, www.autoliitto.fi, hintakehitys 2008 elinkustannuindeksi 1951=100*).

Bussiliikenteen yksikkökustannuskehitystä seurataan vuositasolla, samoin kuin muidenkin joukkoliikenteen kuljetusmuotojen taloustietoja. Tietoa tarvitaan moniin tarkoituksiin. Joukkoliikenteen palveluverkon kehittämisessä tietoa käytetään mm., kun haetaan edullisinta tapaa tuottaa palvelut matkustajille.

Tässä raportissa on vuoden 2008 toteutuneiden kustannusten perusteella laskettu yksikkökustannustiedot Helsingin sisäisen joukkoliikenteen osalta. Lisäksi mukaan on sisällytetty lähijunaliikenne, koska helsinkiläiset käyttävät päivittäin runsaasti junia Helsingin sisäisillä matkoilla.

Yksikkökustannukset on arvioitu suorien tuotantokustannusten lisäksi kuljetusmuodotain myös ns. kuljetusmuotokustannuksille. Jokainen kuljetusmuoto käyttää väyliä ja pysäkkejä/ asemia. Niiden rakentamisesta, yllä- ja kunnossapidosta syntyy kustannuksia. Nämä infrakustannukset on myös kohdennettu liikennesuoritteille (pkm, mkm).

Bussiliikenne käyttää muun liikenteen kanssa yhteistä katuverkkoa, eikä sen rakentamis- ja ylläpitokustannuksia ole mukana bussiliikenteen kuljetusmuotokustannuksissa. Vuonna 2007 katujen ylläpitomenot olivat välittömien kustannusten osalta 39 M€. Katuinvestoinnit olivat 72,8 M€. Lisäksi katuvalaistus maksoi 17,6 M€.

2. Yksikkökustannusten rakenne

Yksikkökustannusrakenne pitää kuljetusmuodoittain sisällään seuraavat komponentit:

BUSSI	RAITIOLIIKENNE	METRO
Linjakilometriosa	Linjakilometriosa	Linjakilometriosa
- poltto- ja voiteluaineet	- sähkö	- sähkö
- renkaat ja muut vara-osat	- varaosat	- vara-osat
- korjaus ja huolto	- korjaus ja huolto	- korjaus ja huolto
Linjatuntiosa	Linjatuntiosa	Linjatuntiosa
- palkat	- palkat	- palkat
- välilliset palkat	- välilliset palkat	- välilliset palkat
- poltto- ja voiteluaineet	- sähkö	- sähkö
Vuoropäiväosa	Vuoropäiväosa	Vuoropäiväosa
- pääoman poisto	-	-
- korot	-	-
- vakuutukset	- vakuutukset	- vakuutukset
- yleiskustannukset	- yleiskustannukset	- yleiskustannukset
	Laskennallinen osa ¹⁾	Laskennallinen osa ¹⁾
	- pääoman poisto	- pääoman poisto
	- korkokulut	- korkokulut
	- tuottotavoite	- tuottotavoite
Kulkumuotokustannukset	Kulkumuotokustannukset	Kulkumuotokustannukset
- ratapalvelut	- ratapalvelut	- ratapalvelut
- avustavat jl-palvelut	- avustavat jl-palvelut	- kiinteistöpalvelut
		- vuokratulot kiinteistöistä
		- avustavat jl-palvelut

¹⁾ Kaluston poistot sekä kaluston hankintaan kohdistuneiden lainojen korot korvataan täysimääräisesti. Myös kaupungille maksettava tuottotavoite korvataan täysimääräisesti.

Kuljetusmuodon (bussi, raitio, metro, juna) **tun- tikustannukset** ovat:

- kuljettajien (ja konduktöörin) henkilökustannuksia
- energiakustannuksia.

Lauttaliikenteessä kaikki kustannukset maksetaan ajotuntien perusteella. Käytännössä arviot kuljettajien henkilökustannuksista ovat epätarkkoja. Bussiliikenteessä epätarkkuus on suhteellisesti suurin, metro- ja raitioliikenteessä pienin.

Bussiliikenteessä tuntikustannukset arvioidaan kilpailuttamisen kautta saatujen hintatarjousten mukaisiksi. Tähän liittyy kaksi epätarkkuustekijää: tarjoukset ovat monesti alihinnoiteltuja ja liikennöitsijöiden tarjoustavat vaihtelevat markkinatilanteen ja kohteen mukaan. Yksikkökustannus on kuitenkin tarkka kuvaus todellisuudessa linjatunnista maksettuna liikennöintikorvauksena. Kuljettajatunnin hinta tiedetään verrattain tarkkaan sopimusten perusteella ja sen kehitystä seurataan indeksilaskennoin jatkuvasti.

Energiakustannukset ajettua tuntia kohti on voitu laskea lähes samalla tarkkuudella kuin kuljetajakustannukset.

Kilometrikustannukset ovat:

- energiakustannuksia (esim. polttoaine, sähkö)
- kaluston huolto- ja korjauskustannuksia
- varaosakustannuksia.

Vuoropäiväkustannukset bussiliikenteessä sisältävät liikennöitsijän muut kuin edellä luetellut kustannuserät, joita ovat mm:

- liikenne- ja vastuuvakuutukset
- johdon ja toimihenkilöiden palkat sivukuluihin
- toimitilojen vuokrat
- kaluston poistoista aiheutuvat kustannukset
- kaluston hankintaan kohdistuneiden lainojen korkokustannukset.

Vuoropäiväkustannukset raideliikenteessä ovat:

- liikenne- ja vastuuvakuutukset
- johdon ja toimihenkilöiden palkat sivukuluihin
- toimitilojen vuokrat.

Raideliikenteessä kaluston poistot sekä kaluston hankintaan kohdistuneiden lainojen korot korvataan täysimääräisesti. Myös kaupungille maksettava tuottotavoite korvataan täysimääräisesti. Yksikkökustannustasolla ne on kohdennettu erikseen vuoropäiville.

Ns. kulkumuotokustannukset ovat kulkumuodon erilliskustannuksia, enimmäkseen ns. tilaa- jakustannuksia ko. kuljetusmuodon ylläpidosta. Raideliikenteessä suurin osa niistä on **rata- ja kiinteistökustannuksia:**

- radat ja niiden peruskorjaus kokonaisuudessaan (itse radat + sähkö jne.)
- pysäkkien kunnossapito
- liikenteenohjaus- ja turvalaitteet
- viestilaitteet
- liityntäpysäköintialueet
- pysäköintilaitokset
- asemat.

Nämä on pystytty pääosin jakamaan oikealle kulkumuodolle suoraan kustannuspaikan mukaan. Muilta osin jakosuhteet on arvioitu. Kustannukset sisältävät sekä poistot että muut käyttötalouden menot: esimerkiksi metroasemien osalta mukana ovat sekä asemien poistot että asemien siivous, vartiointi jne. Tiedot on haettu SAP-järjestelmästä.

Tässä selvityksessä kulkumuotokustannuksia ei ole jaettu lauttaliikenteelle.

Tilaajan ns. avustavat joukkoliikennepalvelukustannukset on jaettu kuljetusmuodoille tehtyjen nousujen mukaan:

- lippujärjestelmä
- informaatio
- markkinointi
- hallinto
- suunnittelu ym.

Yksikkökustannukset on laskettu vuoden 2008 tilinpäätöstiedoista. HKL:n maksamat liikennöintikorvaukset ovat perustietoja. Junaliikenteessä vastaavat tiedot ovat peräisin YTV:ltä.

3. Yhteenveto vuoden 2008 kokonaiskustannuksista

Bussiliikenteen kokonaiskustannukset v. 2008	M€
Linjakilometrikorvaukset	19,0
Linjatuntikorvaukset	56,2
Vuoropäiväkorvaukset	21,2
Tilaajan kulkumuotokustannukset	7,8
Yhteensä	104,4
(mukaan lukien bonus vähennettynä ajamattomuudella 0,3 M€)	
Raitioliikenteen kokonaiskustannukset v. 2008	M€
Linjakilometrikorvaukset	10,5
Linjatuntikorvaukset	15,2
Vuoropäiväkorvaukset	4,9
Vuoropäiväkorvaukset (poistot, korot tuottotav.)	8,7
Tilaajan kulkumuotokustannukset	15,7
Yhteensä	55,1
Metroliikenteen kokonaiskustannukset v. 2008	M€
Linjakilometrikorvaukset	5,9
Linjatuntikorvaukset	3,6
Vuoropäiväkorvaukset	4,3
Vuoropäiväkorvaukset (poistot, korot tuottotav.)	7,1
Tilaajan kulkumuotokustannukset	28,5
Yhteensä	49,4
Junaliikenteen kokonaiskustannukset v. 2008	M€
Linjakilometrikorvaukset	6,1
Linjatuntikorvaukset	22,5
Vuoropäiväkorvaukset	15,6
Vaunujen pääomakustannukset	7,9
Tilaajan kulkumuotokustannukset	2,3
Yhteensä	54,5

4. Yhteenveto vuoden 2008 toteutuneista liikennesuoritteista

Bussiliikenne		miljoonaa
	linjakilometrit	32,18
	linjatunnit	1,76
	vuoropäivät	0,15
	matkustajakm	384,90
	paikkakm	1 971,84
	matkat*	81,03
Raitioliikenne		miljoonaa
	linjakilometrit	5,37
	linjatunnit	0,39
	vuoropäivät	0,03
	matkustajakm	112,05
	paikkakm	501,30
	matkat*	53,87
Metroliikenne		miljoonaa
	linjakilometrit	13,55
	linjatunnit	0,08
	vuoropäivät	0,03
	matkustajakm	420,13
	paikkakm	1 943,85
	matkat*	57,55
Junaliikenne		miljoonaa
	linjakilometrit	5,53
	linjatunnit	0,16
	vuoropäivät	0,02
	matkustajakm	396,86
	paikkakm	1050,56
	matkat*	43,53

* kulkumuotokohtaiset nousut vuonna 2008

Liitteet

Liite 1.	Eri liikennemuotojen suoritteet, kustannukset ja yksikkökustannukset vuonna 2008.....	14
Liite 2.	Liikennöintikorvausperusteinen yksikkökustannuskehitys vuosina 2004–2008.....	16
Liite 3.	Vuoden 2008 kilometri-, tunti- ja vaunupäiväkustannusten vertailu.....	22
Liite 4.	Tilajalle kohdistettavien yksikkökustannusten kehitys vuosina 2004–2008.....	24
Liite 5.	Paikka- ja matkustajakilometrikustannukset vuonna 2008.....	26
Liite 6.	Kustannusvertailu liikennevälineeseen nousua kohden vuonna 2008.....	27
Liite 7.	Tietolähteet.....	28
Liite 8.	Esimerkkilaskelmia yksikkökustannusten käytöstä.....	30

Liite 1. Eri liikennemuotojen suoritteet, kustannukset ja yksikkökustannukset vuonna 2008

RAITIOLIIKENNE 2008

A Liikennöintikustannukset (liikennöitsijän kustannukset)	
Matkoja, milj.	53,9
Matkan keskipituus, km	2,1
Matkustajakilometrejä, milj.	112,1
Käyttökustannukset, M€	39,3
B Kokonaiskustannukset (liikennöitsijän ja tilaajan kustannukset)	
Kuljetusmuotokustannukset, M€	10,9
Yleiskustannukset, M€	4,9
Kokonaiskustannukset, M€	55,1
Kustannukset/matk.km, €	0,49
Kustannukset/paikka-km, €	0,11
Kustannukset/linjatunti, €	140,1
Linjakilometrit milj.	5,4
Matkustajapaikkoja/vaunu	94
Paikkakilometrit milj.	501,3
Kysyntä/tarjonta %	22,4

METROLIIKENNE 2008

A Liikennöintikustannukset (liikennöitsijän kustannukset)	
Matkoja, milj.	57,6
Matkan keskipituus, km	7,3
Matkustajakilometrejä, milj.	420,1
Käyttökustannukset, M€	20,97
B Kokonaiskustannukset (liikennöitsijän ja tilaajan kustannukset)	
Kuljetusmuotokustannukset, M€	23,3
Yleiskustannukset, M€	5,2
Kokonaiskustannukset, M€	49,4
Kustannukset/matk.km, €	0,12
Kustannukset/paikka-km, €	0,03
Kustannukset/linjatunti, €	597,4
Linjakilometrit milj.	13,5
Matkustajapaikkoja/vaunupari	287
Paikkakilometrit milj.	1 943,9
Kysyntä/tarjonta %	21,6

BUSSILIIKENNE 2008

A Liikennöintikustannukset (liikennöitsijän kustannukset)	
Matkoja, milj.	81,0
Matkan keskipituus, km	4,8
Matkustajakilometrejä, milj.	384,9
Käyttökustannukset, M€	96,6
B Kokonaiskustannukset (liikennöitsijän ja tilaajan kustannukset)	
Kuljetusmuotokustannukset, M€	0,5
Yleiskustannukset, M€	7,3
Kokonaiskustannukset, M€	104,4
Kustannukset/matk.km, €	0,27
Kustannukset/paikka-km, €	0,05
Kustannukset/linjatunti, €	59,2
Linjakilometrit milj.	32,2
Matkustajapaikkoja keskim./bussi	61
Paikkakilometrit milj.	1 971,8
Kysyntä/tarjonta %	19,5

LÄHIJUNALIIKENNE 2008

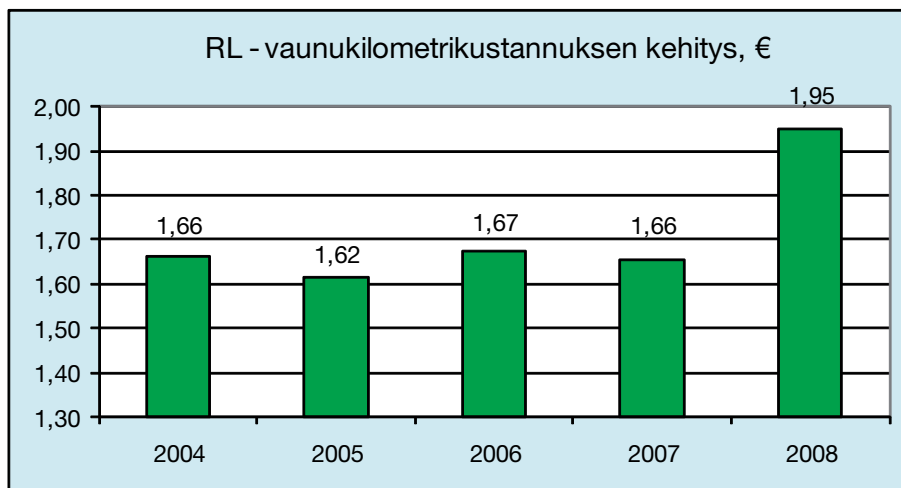
A Liikennöintikustannukset (liikennöitsijöille maksetut korvaukset)	
Matkoja, milj.	43,53
Matkan keskipituus, km	9,1
Matkustajakilometrejä, milj.	396,9
Käyttökustannukset, M€/v	52,2
B Kokonaiskustannukset (liikennöintikorvaukset ja tilaajan kustannukset)	
Kuljetusmuoto- ja yleiskustannukset/v, M€	0,6
Kokonaiskustannukset, M€	54,5
Kustannukset/matk.km, €	0,14
Kustannukset/paikka-km, €	0,05
Kustannukset/linjatunti, €	330,68
Linjakilometrit milj.	5,5
Matkustajapaikkoja/vaunupari	190
Paikkakilometrit milj.	1050,6
Kysyntä/tarjonta %	37,8

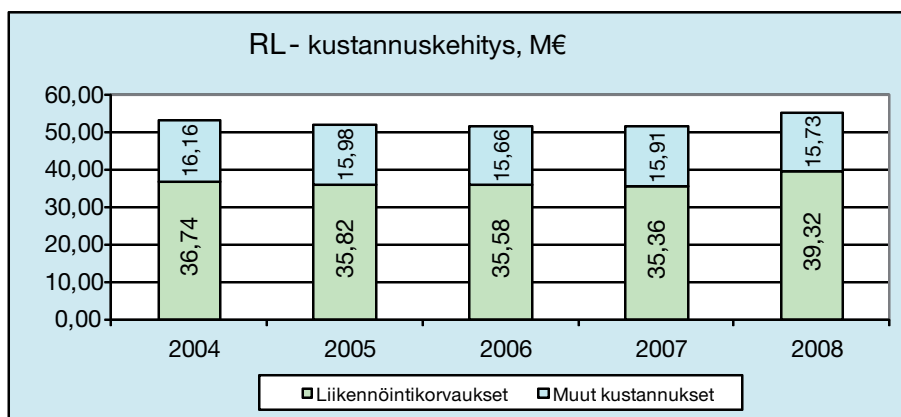
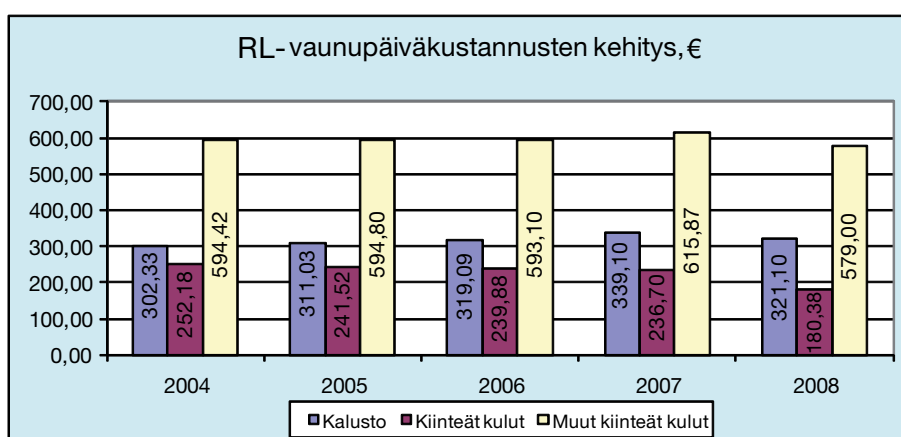
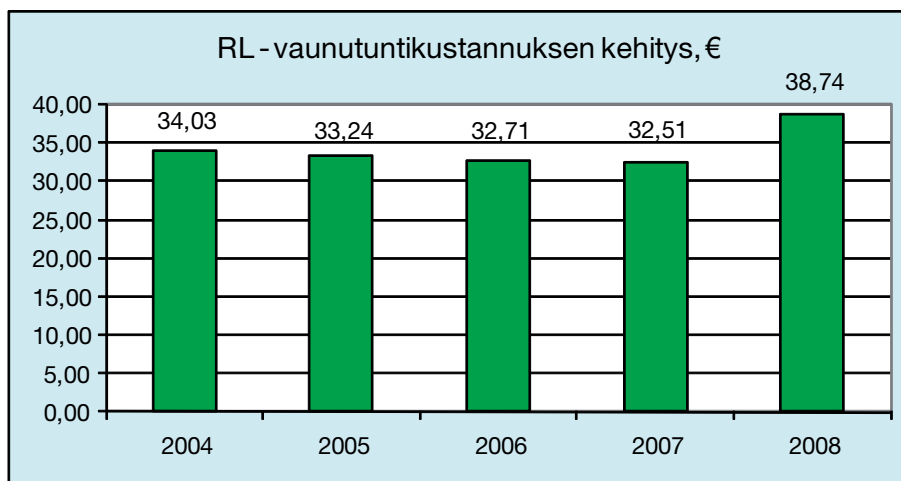
Liite 2. Liikennöintikorvauserusteinen yksikkökustannuskehitys vuosina 2004–2008

Raitioliikenteen yksikkökustannukset ja suoritteet vuosilta 2004–2008

	Yksikkökustannus €					Suoritteet (1 000 yks.)				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Vaunukilometri	1,66	1,62	1,67	1,66	1,95	5 278,62	5 251,17	5 184,60	5 145,76	5 369,79
Vaunutunti	34,03	33,24	32,71	32,51	38,74	378,76	375,79	371,01	368,09	393,07
Vaunupäivä	302,33	311,03	319,09	339,10	321,10	27,19	26,87	26,41	25,83	27,17
Vaunupäivä (laskenn. osa)	252,18	241,52	239,88	236,70	180,38	27,19	26,87	26,41	25,83	27,17
Korvaukset yht, M€	36,74	35,82	35,58	35,36	39,32					
Vaunupäivä (kulkumuoto-kustannukset)	594,42	594,80	593,10	615,87	579,00	27,19	26,87	26,41	25,83	27,17

Luvut on tarkistettu raitioliikenneindeksin mukaan vuoden 2008 tasoon.

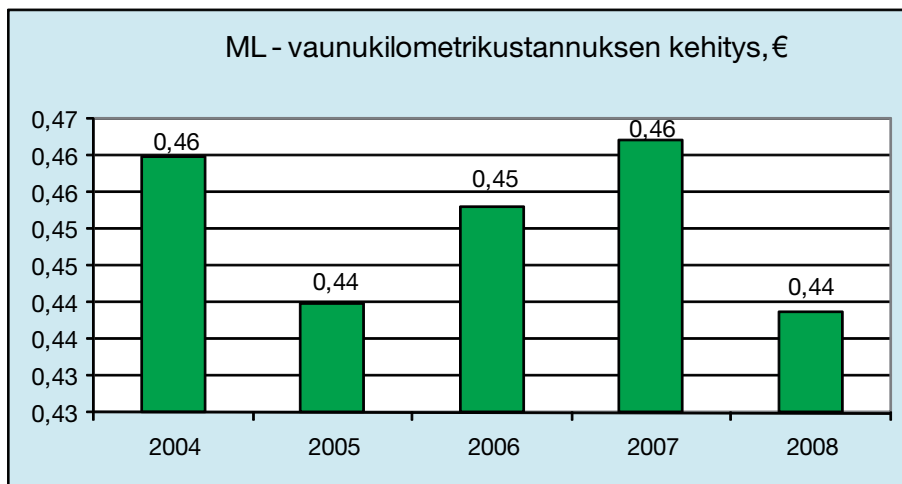

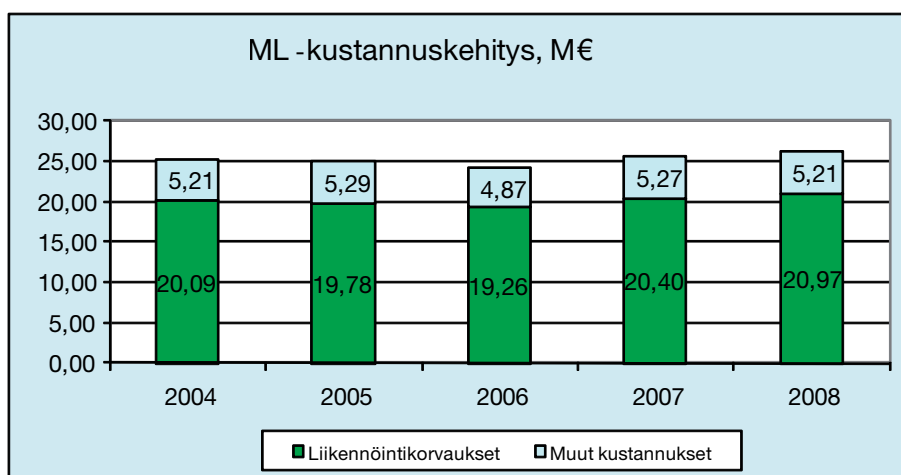
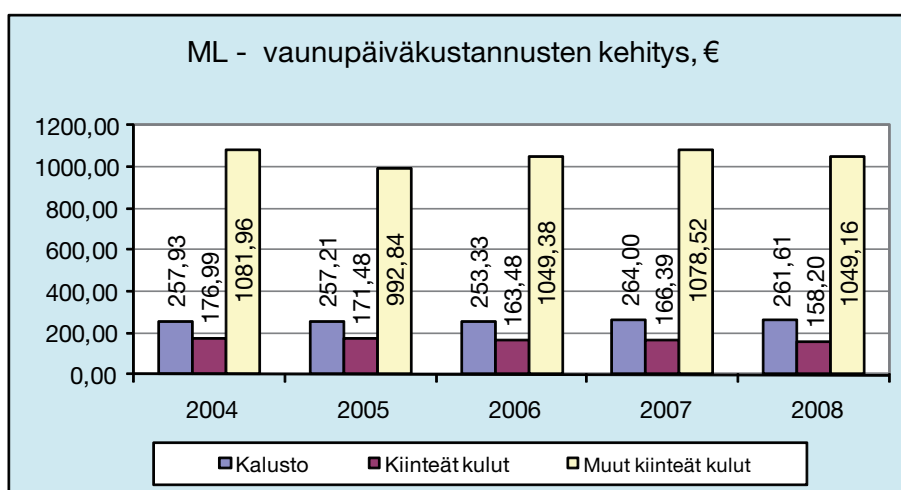
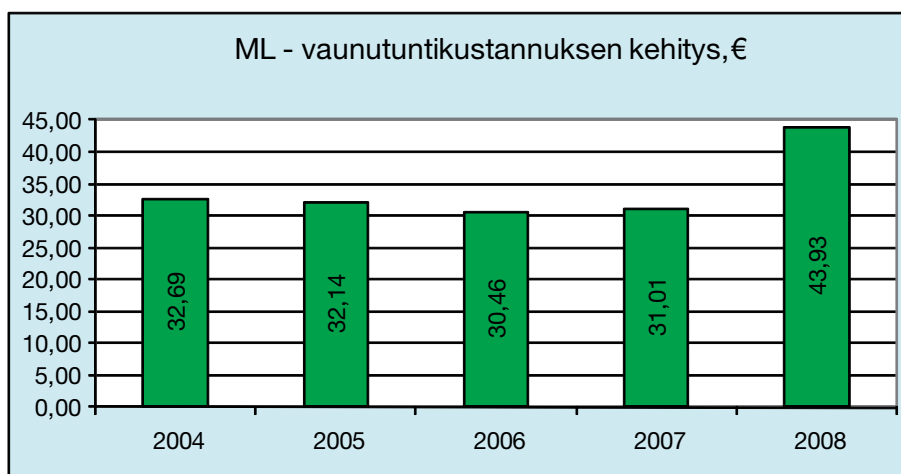

Metrolin kanteen yksikkökustannukset ja suoritteet vuosilta 2004–2008

	Yksikkökustannus €					Suoritteet (1 000 yks.)				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Vaunukilometri	0,46	0,44	0,45	0,46	0,44	13 034,96	13 178,30	13 073,84	13 526,86	13 545,99
Vaunutunti	32,69	32,14	30,46	31,01	43,93	78,32	77,56	76,23	81,85	82,77
Vaunupäivä	257,93	257,21	253,33	264,00	261,61	26,53	26,81	26,43	26,97	27,14
Vaunupäivä (laskenn. osa)	176,99	171,48	163,48	166,39	158,20	26,53	26,81	26,43	26,97	27,14
Korvaukset yht, M€	20,09	19,78	19,26	20,40	20,97					
Vaunupäivä (kulkumuoto-kustannukset)	1 081,96	992,84	1 049,38	1 078,52	1 049,16	26,53	26,81	26,43	26,97	27,14

Luvut on tarkistettu metrolin kanteindeksin mukaan vuoden 2008 tasoon.

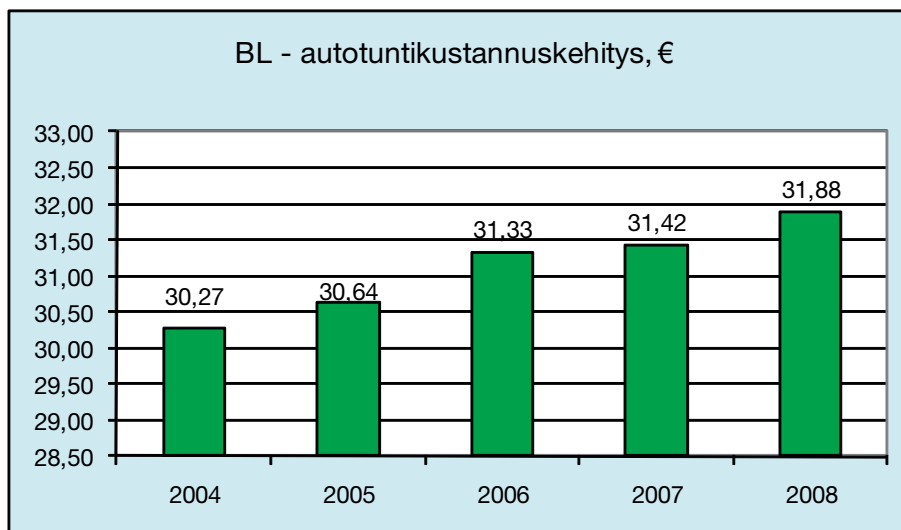
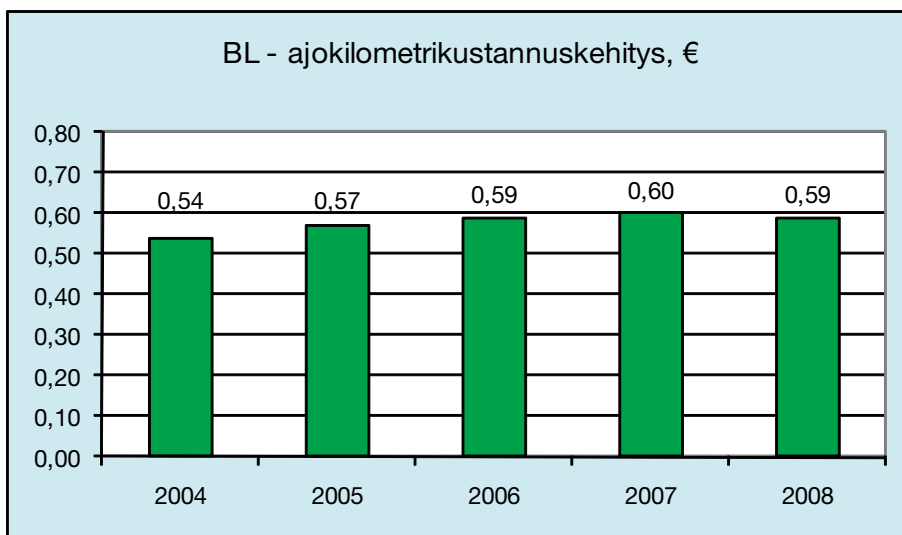

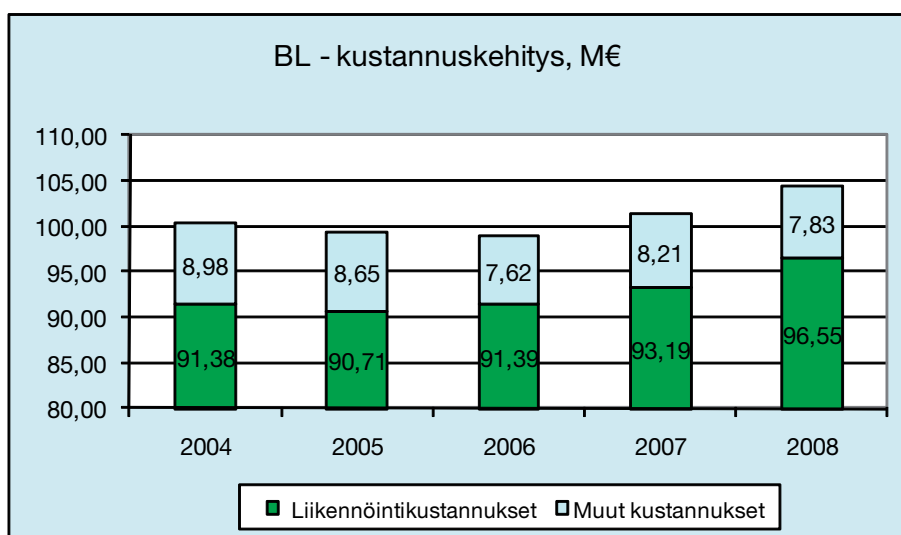
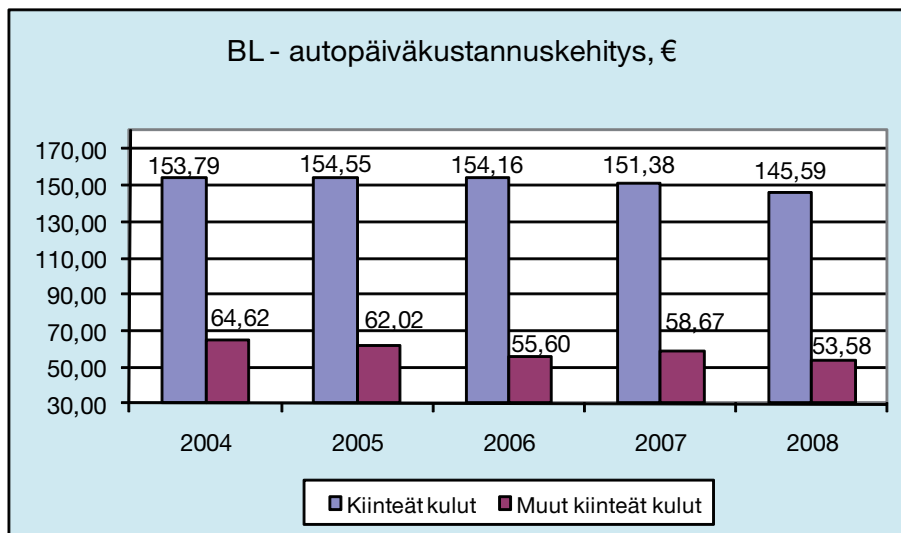

Bussiliikenteen yksikkökustannukset ja suoritteet vuosilta 2004–2008

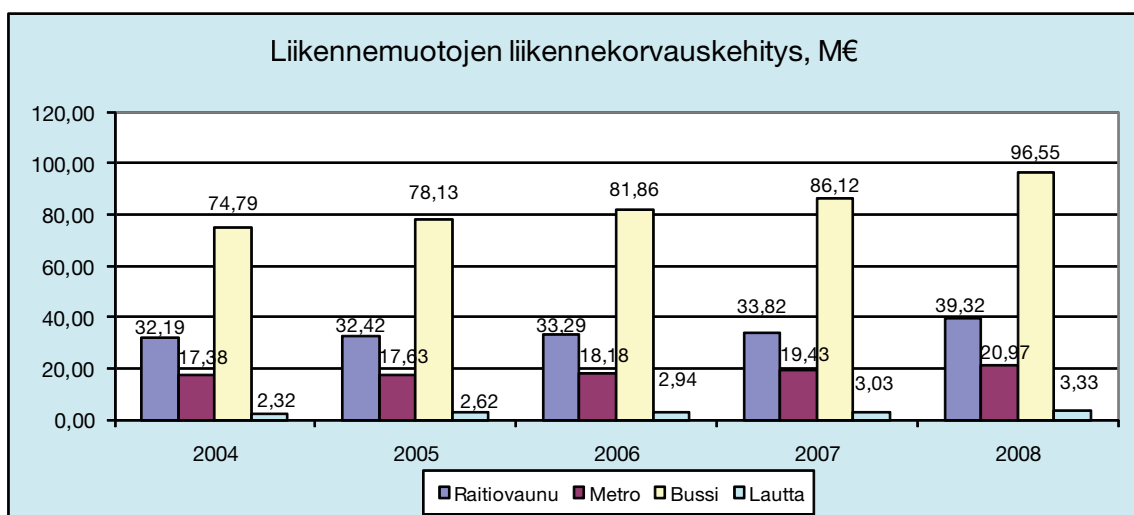
	Yksikkökustannus €					Suoritteet (1 000 yks.)				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
Ajokilometri	0,54	0,57	0,59	0,60	0,59	31 380,37	31 050,07	30 711,03	31 166,24	32 177,43
Autotunti	30,27	30,64	31,33	31,42	31,88	1 687,13	1 676,61	1 658,76	1 691,27	1 764,05
Autopäivä	153,79	154,55	154,16	151,38	145,59	138,91	139,52	137,08	139,91	146,16
Korvaukset yht, M€	91,38	90,71	91,39	93,19	96,55					
Autopäivä (kul- kumuotokus- tannukset)	64,62	62,02	55,60	58,67	53,58	138,91	139,52	137,08	139,91	146,16

Luvut on tarkistettu bussiliikenneindeksin mukaan vuoden 2008 tasoon.

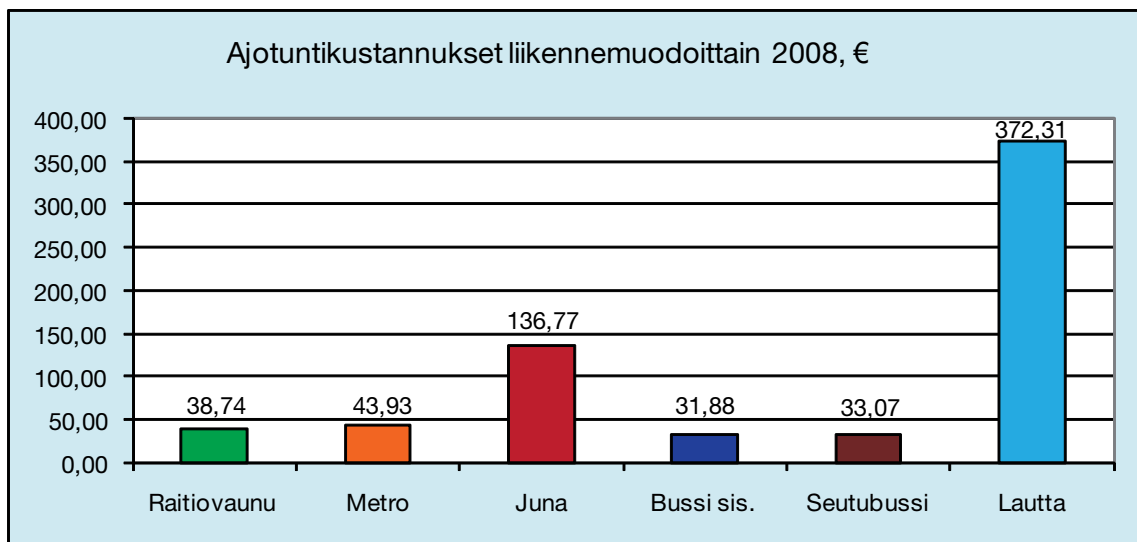
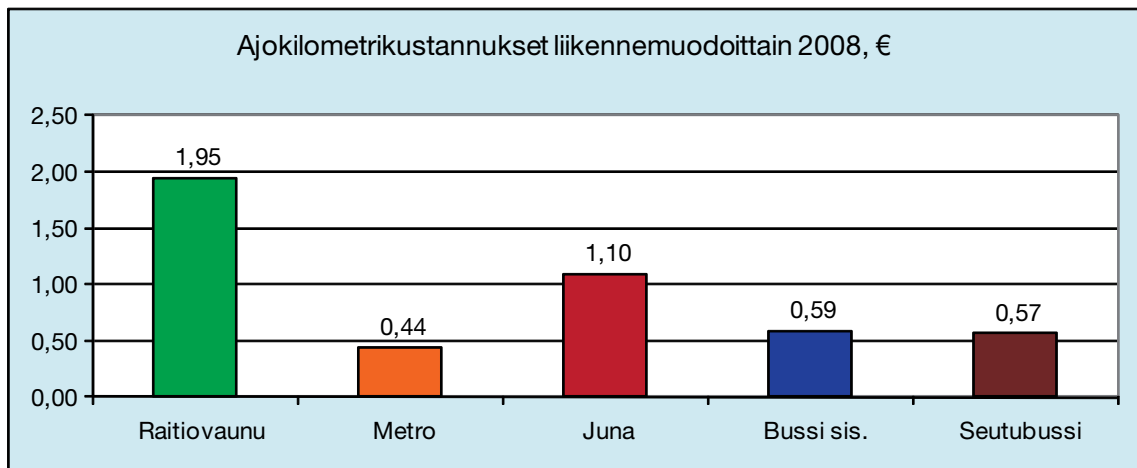
Liikenteen kokonaiskorvaukset

Liite 3. Vuoden 2008 kilometri-, tunti- ja vaunupäiväkustannusten vertailu

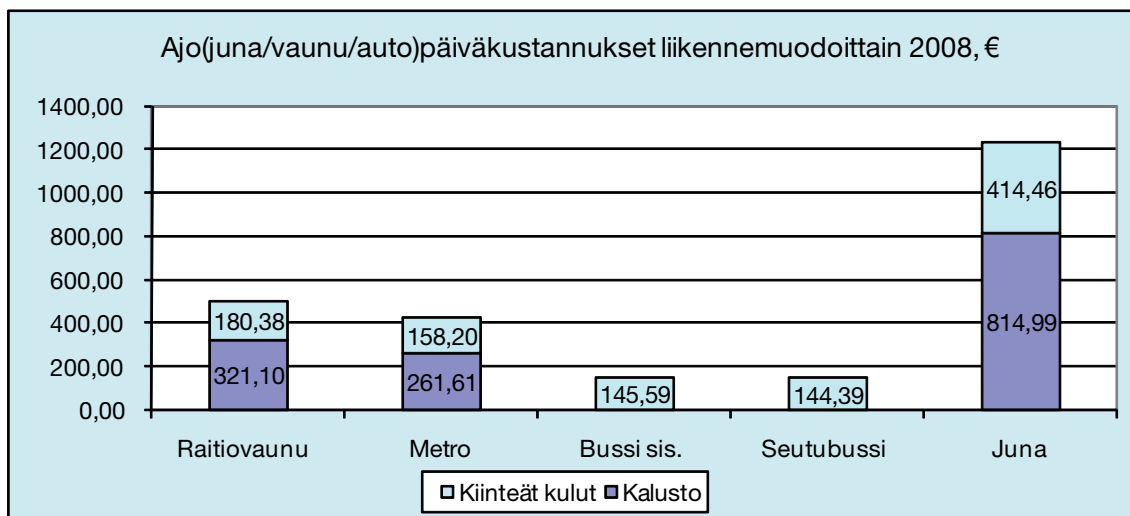
Vuoden 2008 eri liikennemuotojen yksikkökustannusvertailu esitetään alla olevilla kuvaajilla. Bussiliikenteellä autopäiväkorvausten maksuperiaate eroaa muista liikennemuodoista jäaden siten mui-

ta pienemmäksi. Bussi sis. tarkoittaa Helsingin sisäistä bussiliikennettä ja bussi seutu YTV:n tilaama bussiliikennettä.

Lähijunaliikenteen huomattavan korkea ajotuntikustannusten taso johtuu pitkälti junahenkilökunnan (kuljettajat, konduktöörit) suuresta määräs-

tä. Junaliikenteen päällekkäinen lippujärjestelmä aiheuttaa pääkaupunkiseudun joukkoliikenteelle huomattavia kustannuksia.

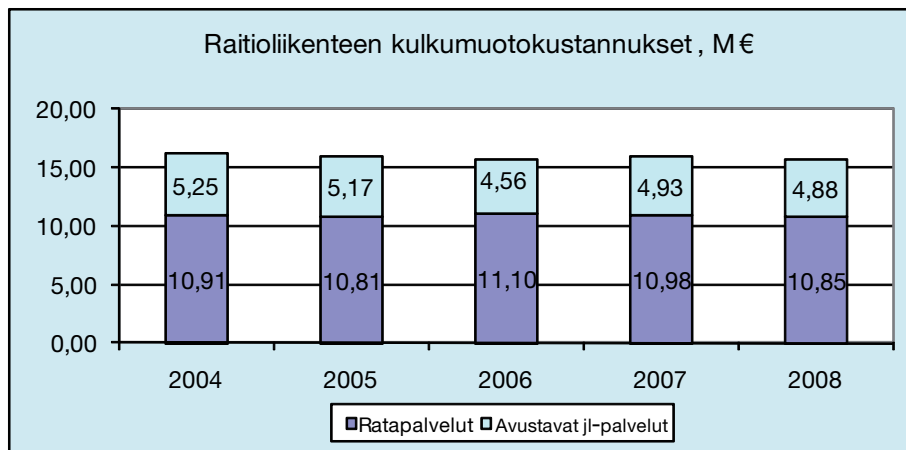
Liite 4. Tilaajalle kohdistettavien yksikkökustannusten kehitys vuosina 2004–2008

Todelliset liikenteen hoidon kustannukset saadaan selville, kun tilaajan kustannuksiin lisätään muut

liikenteen järjestämisestä aiheutuvat kulut. Nämä kulut on esitelty luvussa 1.

Raitioliikenteen kulkumuotokustannukset (~M€)

	2004	2005	2006	2007	2008
Ratapalvelut	10,91	10,81	11,10	10,98	10,85
Avustavat jl-palvelut	5,25	5,17	4,56	4,93	4,88
Yhteensä	16,16	15,98	15,66	15,91	15,73

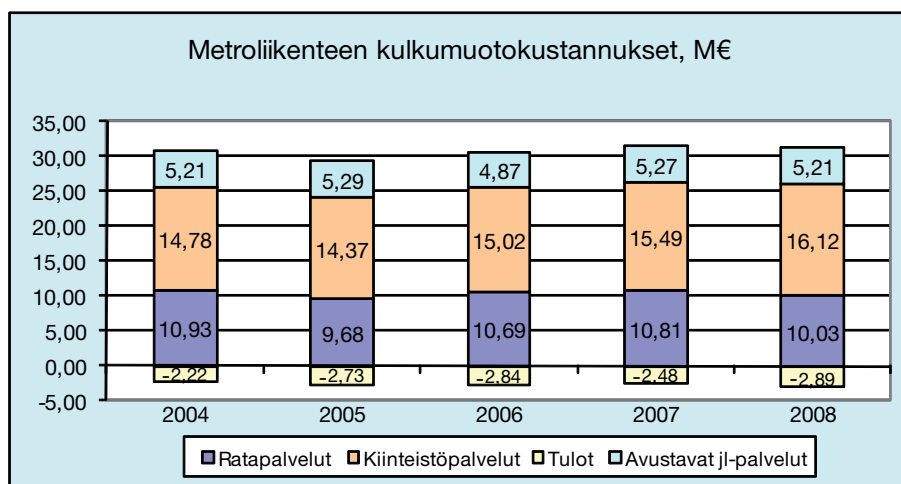
Lähijunaliikenteen kulkumuotokustannukset (~M€)

	2008
Ratapalvelut	0,6
Kiinteistöpalvelut (asemat ja kunnossapito)	2,3
Avustavat jl-palvelut	3,9
Yhteensä	6,8

Lähijunaliikenteen tiedot ovat arvio. Avustavat joukkoliikennepalvelut ja ratapalvelut sisältyvät YTV:n maksamiin korvauksiin.

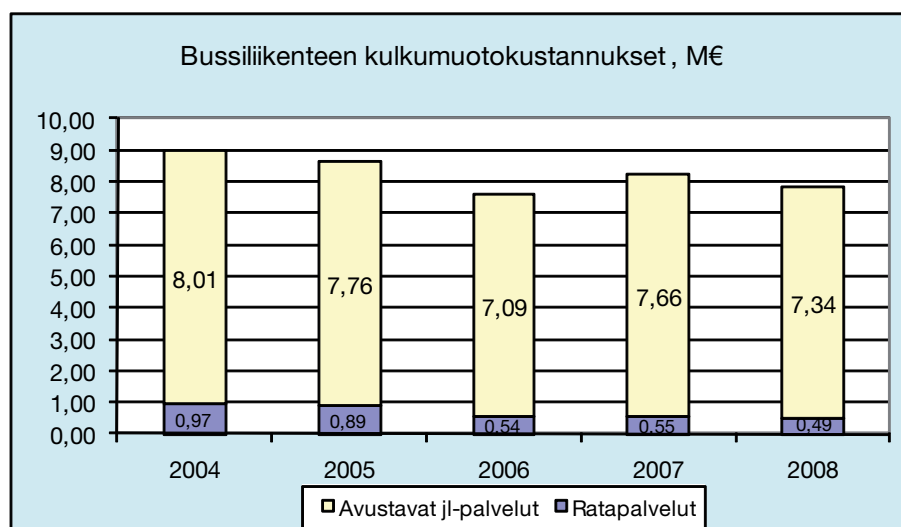
Metroliiikenteen kulkumuotokustannukset (~M€)

	2004	2005	2006	2007	2008
Ratapalvelut	10,93	9,68	10,69	10,81	10,03
Kiinteistöpalvelut	14,78	14,37	15,02	15,49	16,12
Tulot (kiinteistö-, vuokra- ja mainostulot)	-2,22	-2,73	-2,84	-2,48	-2,89
Avustavat jl-palvelut	5,21	5,29	4,87	5,27	5,21
Yhteensä	28,70	26,61	27,74	29,09	28,47

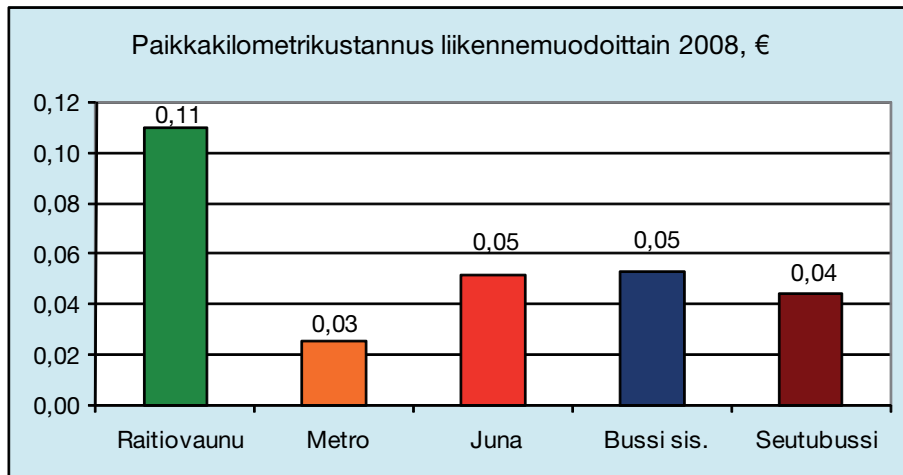

Bussiliiikenteen kulkumuotokustannukset (~M€)

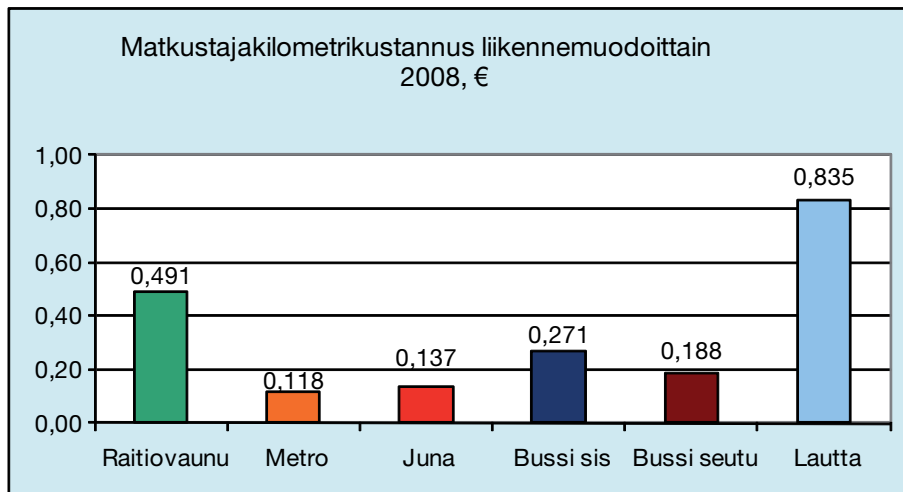
	2004	2005	2006	2007	2008
Ratapalvelut	0,97	0,89	0,54	0,55	0,49
Avustavat jl-palvelut	8,01	7,76	7,09	7,66	7,34
Yhteensä	8,98	8,65	7,62	8,21	7,83

Liite 5. Paikka- ja matkustajakilometrikustannukset vuonna 2008

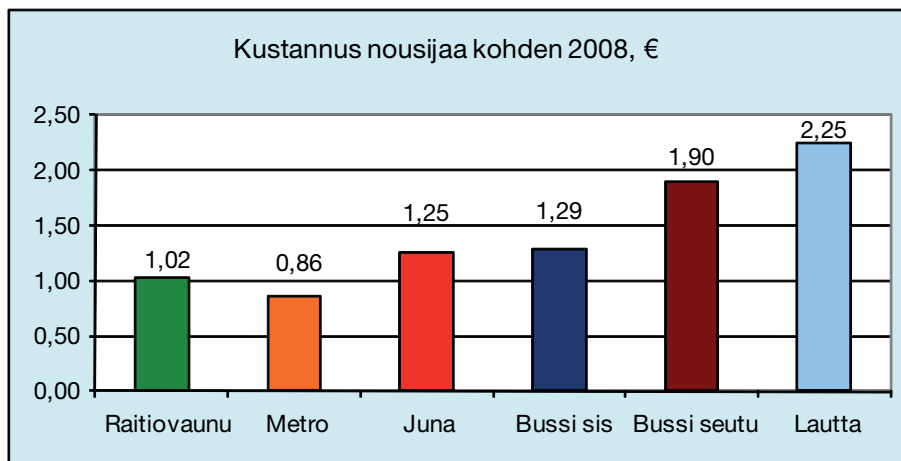

Paikkakilometrikustannukset on saatu jakamalla kokonaiskustannukset paikkakilometrien määrällä.

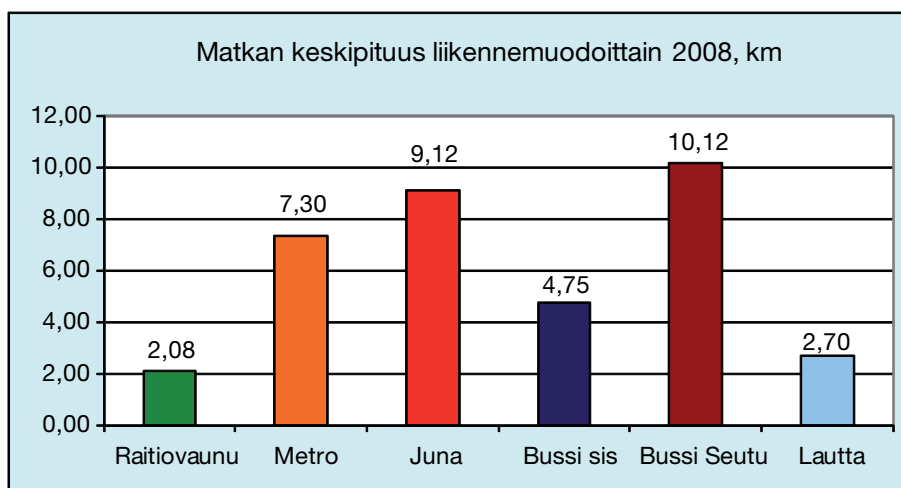
Matkustajakilometrikustannukset on saatu jakamalla kokonaiskustannukset matkustajakilometrien määrällä.

Liite 6. Kustannusvertailu liikennevälineeseen nousua kohden vuonna 2008

Eri liikennemuodoissa keskimääräinen matkankäyttö vaihtelee merkittävästi. Nousua (matkaa)

kohden edullisimmat liikennemuodot ovat metro ja raitiovaunu.

Liite 7. Tietolähteet

Tähän liitteeseen on koottu joukkoliikenteen kustannusselvitysraportissa käytetyt tietolähteet ja selvennetty tietojen käsittelymenetelmät yksikkökustannusten päivytystä varten. Kustannusten sisältöerittely on luvussa 1.

Liikennöintikorvaukset

Liikennöintikorvausten yksikkökustannuksia varten tarvittavat tiedot on saatavissa HKL:n suunnitteluyksikön taloustiimin suoritelaskennasta.

Raitiovaunu- ja metrolienteestä tiedot esitetään vuosittaisina korvaussummina jaettuna linjakilometri-, linjatunti- ja vuoropäiväosaan. Samassa korvausyhteenvedossa esitetään aikataulun mukaiset liikennesuoritemäärät, joita ei käytetä yksikkökustannuslaskuissa. Toteutuneet suoritemäärät, joita käytetään yksikkökustannuksia laskettaessa, saadaan suoritelaskennan vuosittaisesta suoriteraportista kuljetusmuodoittain.

Bussiliikenne eroaa raideliikenteestä siten, että kilometrien-, tuntien- ja vuoropäivien korvaussummat saadaan taulukoista, joihin ne on eritelty linjoittain.

Yksikkökustannukset lasketaan liikennöintikorvauksista ilman muuttuvia kustannuksia. Näitä muuttuvia kustannuksia ovat mm. erinäiset vähennykset tai lisäkorvaukset, sekä bussiliikenteessä ajamattomuudesta tai poikkeavasta kalustosta johtuvat vähennykset.

Linja(ajo/vaunu/auto)kilometriosa

Linjakilometrin yksikkökustannus lasketaan jakamalla linjakilometrikorvaukset suoritemäärällä.

Linja(ajo/vaunu/auto)tuntiosa

Henkilötunnin yksikkökustannus lasketaan jakamalla henkilötuntikorvaukset tehtyjen linjatuntien määrällä.

Vuoropäiväosa (kalusto)

Raitiovaunu- ja metrolienteessä kaluston osuus lasketaan jakamalla liikennemuodon laskennallinen osa vuoropäivien määrällä. Laskennallinen osa kattaa tuottotavoitteen, kaluston poistot, sekä niihin liittyvät korot.

Vuoropäivä (kiinteät kulut)

Raitiovaunu- ja metrolienteessä vuoropäiväosan kiinteisiin kuluihin luetaan liikennemuodon yleiskustannukset, joihin kuuluu mm. vakuutukset kuluineen. Vuoropäivän kiinteiden kulujen yksikkökustannus lasketaan jakamalla kustannusten summa vuoropäivien määrällä. Bussiliikenteessä vuoropäivistä maksetaan korvaus, johon kuuluu kaikki liikennemuodon yleiskustannukset, kuten kaluston pääomakulut ja liikennöinnin yleiskulut.

Bussiliikenteen todelliset korvaukset lasketaan vähentämällä suoritteiden mukaisista korvauksista ajamatta jääneistä lähdoista sekä poikkeavasta kalustosta johtuvat sanktiot ja lisäämällä näiden erotukseen mahdolliset lisäkorvaukset sekä desimaaliero, joka useissa tapauksissa on miinusmerkkinen.

Vuoropäivä (muut kiinteät kulut)

Vuoropäivän muihin kuluihin lasketaan tilaajan kustannukset, joista avustavat joukkoliikennepalvelut kohdistetaan eri liikennemuodoille niiden liikevaihtoon suhteutettuna. Näiden kulujen yksikkökustannus lasketaan myös jakamalla kulujen summa vuoropäivien määrällä. Tätä raporttia varten tiedot saatiin taloussuunnittelusta valmiiksi kohdistettuna eri liikennemuodoille.

Raportin materiaali

Seuraava lista kattaa materiaalin, jota tarvitaan liikennöintikorvausten yksikkökustannusten laskemiseen tietojen päivityksessä. Raideliikenteessä luvut ovat kokonaissummia jaoteltuna linjakilometri-, linjatunti- ja vuoropäiväosaan. Bussiliikenteessä tiedot ovat taulukkona, johon on listattu suoritetiedot kalustotyypeittäin ja linjoittain sekä maksetut korvaukset linjoittain linjakilometri-, linjatunti- ja vuoropäiväosaan jaoteltuna.

Suoritetiedot kuljetusmuodoittain (taloustiimiltä):

- nousijat
- matkustajakilometrit
- linjakilometrit
- paikkakilometrit
- linjatunnit
- vuoropäivät.

Liikennöintikorvaukset, raideliikenne (taloustiimiltä):

- maksetut korvaukset linjakilometreille, linjatunneille ja vuoropäiville sekä kokonaiskorvauksiin vaikuttavat lisäkorvaukset/vähennykset.

Liikennöintikorvaukset, bussiliikenne (taloustiimiltä):

- maksetut liikennekorvaukset linjoittain linjakilometreille, linjatunneille ja vuoropäiville sekä liikennesuoritteet linjoittain ja kalustotyypeittäin sekä kokonaiskorvauksiin vaikuttavat lisäkorvaukset/vähennykset ja ajamattomuudesta/kalustopoikkeavuuksista johtuvat sanktiot (yhteissummat).

Muut kulut (taloussuunnittelijoilta, eri tileiltä):

- tilaajalle kohdistettavat liikenteenhoidon kustannukset. Näistä avustavat joukkoliikennepalvelut jaetaan eri liikennemuodoille niihin tehtyjen nousujen mukaan.

Liite 8. Esimerkkilaskelmia yksikkökustannusten käytöstä

Joukkoliikenteen kehittämiseen liittyvässä keskustelussa on paljon kannanottoja eri kuljetusmuotojen edullisuudesta. Seuraavassa on lyhyitä esimerkkilaskelmia muutamasta esillä olevasta keskusteluteemasta. Toivottavasti ne antavat sytykettä jatkaa keskustelua uusimman tiedon pohjalta.

Kannattaako bussiliikennettä muuttaa raitio- liikenteeksi?

Raitioliikenteen ominta aluetta on kantakaupunki, jossa tiivis maankäyttö ja monipuoliset keskustatoiminnot antavat pohjan monipuolisille joukkoliikennepalveluille. Kantakaupungin sisäinen linjasto on raitioliikennepainotteinen. Joitakin bussilinjoja on vielä täydentämässä verkkoa. Metro ja lähijunat hoitavat kantakaupungin sisäisestä liikenteestä pienen osan.

Tässä raportissa esitettyjen yksikkökustannusten valossa bussiliikennettä ei kannata kustannussäästömielessä korvata raitioliikenteellä, jos palvelujen tarjonta säilytetään entisenä. Joukkoliikenteen kasvava kysyntä (ja sitä kautta tarjonta) voi sen sijaan perustella raitioliikennettä, koska sen kuljetuskapasiteetti on suurempi. Raitioliikenteen etuna on myös vähäiset lähipäästöt siellä, jossa ihmisiä on paljon altistumassa päästöille.

Esimerkkinä linja 18 on pääosin kantakaupungin sisäinen bussilinja, jota hoidetaan nykyisin telibusseilla. Jos linja muutettaisiin nykyinen liikennöinti säilyttäen (samat vuorovälit, liikennöinti-aika) raitiolinjaksi, liikennöintikustannukset olisivat vuosittain lähes miljoona euroa nykyistä liikennettä kalliimmat. Kun nykyinen liikenne busseilla maksaa n. 2,0 M€, maksaisi se raitioliikenteenä 3,3 M€. Kustannusnousu olisi noin 68 %.

Raitiovaunu on telibussia suurempi yksikkö. Samoin vuorovälein liikennöiden matkustajapaikkojen tarjonta kasvaisi noin 30 %. Edullisempaan ratkaisuun päästäisiin, jos liikennettä harvennettaisiin niin, että paikkatarjonta ei kasva. Silloin vuoroväli ruuhka-aikoinakin olisi vain

13 minuuttia. Raitioliikennevalinta olisi silti edelleen selvästi kalliimpi ja vuorovälit harvat.

Tulevaisuudessa tilanne voi tasoittua, kun bussiliikenteen korvaustaso todennäköisesti nousee nykyisestä alihinnoittelutilanteesta kilpailuttamisen edistyessä. Raitioliikenteellä on kuitenkin varsin paljon kirittävää edes tasa-asemiin pääsemiseksi yksikkökustannusasetelmassa.

Raitioliikenne on kustannustehokas liikenne-
muoto silloin, kun matkustajakysyntä edellyttää lyhyelläkin vuorovälillä raitiovaunun tarjoamaa suurempaa kapasiteettia.

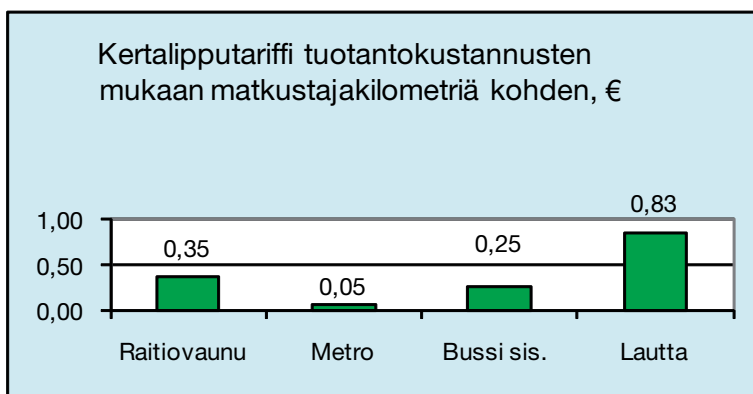
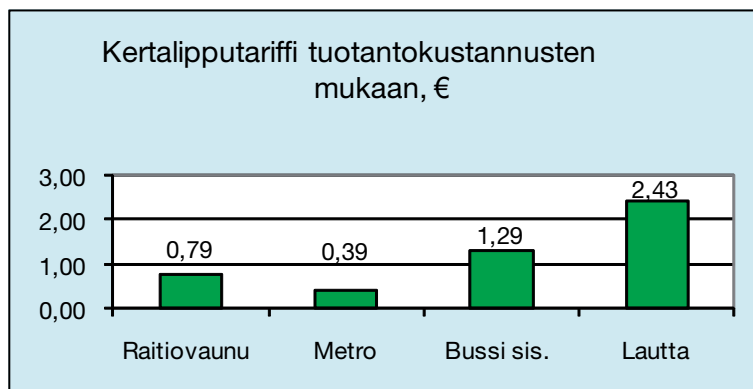
Voitaisiinko tariffirakennetta muuttaa enem- män tuotantokustannuksia huomioivaksi?

Nykyinen seudun tariffi on voimakkaasti lippujen hintoja subventoiva. Noin puolet kustannuksista katetaan lipputuloilla. Näin halutaan edistää joukkoliikenteen käyttöä. Poliitiikka on samansuuntainen kuin muualla Euroopassa suurilla kaupunkiseuduilla ja asiasta vallitsee laaja poliittinen yksimielisyys. Subventio on kohdistettu hyvin voimakkaasti kausilippuihin. Arvoliput ja etenkin kertaliput ovat pääosin subvention ulkopuolella.

Tämä ei ole kuitenkaan ainut subvention kohde. Seudulla on kolmevyöhyketariffi. Hinta vyöhykkeen sisällä on sama matkanpituudesta ja kulkuvälineestä riippumatta. Helsinki on yksi vyöhyke. Lyhyttä matkaa ja edullisia kuljetusmuotoja käyttävät subventoivat voimakkaasti pitkämatkaisia ja kalliimpia kuljetusmuotoja käyttäviä. Tämänkin asetelman hyväksyttävyydestä vallitsee laaja yksimielisyys.

Tämän subventoinnin määrää ei ole paljokaan laskeskeltu. Mielenkiintoista on kuitenkin tietää, millaiseksi esimerkiksi kertalipun hinta muodostuisi, jos siirryttäisiin nykyasetelmasta pelkästään kertalippupohjaiseen joko tasa- tai kilometritariffiin. Lipputeknikka voisi tarjota onnistuneita ratkaisuja myös tällaiselle asetelmalle. Tasapuolisuus toteutuisi tässä eri tavalla kuin nykytilassa.

Ohessa on kuvaus tariffista, jos myytäisiin vain kertalippuja, joista saaduilla lipputuloilla katettaisiin liikenteen tuotantokustannukset. Tuotantokustannuksiksi on laskettu maksetut korvaukset. Matkan hinta on laskettu keskimääräisillä matkanpituuksilla liikennemuodoittain (sis. alv).

Yksikkökustannusten erilaisuus on havainnollisesti nähtävissä, kun vertailee joukkoliikennejärjestelmän eri linjojen kustannuksia keskenään. Seuraavassa on otettu vertailuun neljän eri kuljetusmuodon edustajina linjat, joiden käyttö on laajaa ja vaikutusalueet varsin suuret.

Raitiolinja 4 on hyvin kuormittunut, tiheävuorovälinen ja reitiltään selkeä. Sen matkustajamäärä on noin 35 000 vuorokaudessa.

Bussilinjat 65A ja 66A muodostavat vahvan keskustan läpi liikennöivän linjaparin, jolla on pitkä yhteinen osuus. Matkustajia on vuorokaudessa noin 19 000.

Vuosaaren metro on noin puolet Helsingin metrotarjonnasta. Sitä käyttää noin 98 000 matkustajaa päivässä.

Martinlaakson junaryhmä M on metromainen lähiliikenteen palvelu, jota käyttää päivässä noin 34 000 matkustajaa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu näiden linjojen vuotuisia käyttömenoja ja yhden matkustajapaikkakilometrin keskihintaa.

Metro tuottaa palvelun edullisimmin ja ero muihin kuljetusmuotoihin on varsin suuri.

Liikennemuoto		Paikkakilometrit	Kustannukset	Keskimääräinen nopeus	Kustannus
		pkm	€	km/h	€/pkm
Raitioliikenne	LINJA 4	113 551 958	10 240 345	14,0	0,090
Bussiliikenne	LINJAT 65, 65A, 66, 66A	90 478 213	4 201 053	18,4	0,046
Metrolilikenne	VUOSAARI	950 542 650	24 179 241	45,3	0,025
VR-lähiliikenne	MARTINLAAKSO	272 132 780	12 956 304	40,6	0,048

HKL:n julkaisusarja D

11/2009	Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2008
10/2009	Joukkoliikenteen luotettavuuden kehittämisohjelma – A-osa
9/2009	Pääkaupunkiseudun joukkoliikenteen matkustajainformaatiopalvelujen arviointi ja kehittämis- tarpeiden kartoitus
8/2009	Helsingin joukkoliikenne 2009
7/2009	Selvitys joukkoliikenteen tekstiviestilipun käytöstä ja jatkokehittämismahdollisuuksista
6/2009	Koskelan raitiovarikkoselvitys
5/2009	Selvitys matkatakauijärjestelmästä
4/2009	Henkilöstöraportti 2008
3/2009	Ympäristöraportti 2008
2/2009	Johdinautoliikenteen toteutettavuusselvitys
1/2009	Metroasemien rakennus- ja käyttökustannukset
7/2008	Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2007
6/2008	Metroasemien rakennus- ja käyttökustannukset
5/2008	Laajasalon raideraportti
4/2008	Ympäristöraportti 2007
3/2008	Henkilöstöraportti 2007
2/2008	Joukkoliikenteen tariffipolitiikan vaihtoehtoja Helsingissä
1/2008	Selvitys maksuttoman joukkoliikenteen vaikutuksista Helsingissä
10/2007	Helsingin sisäiset matkat henkilöliikennetutkimuksessa 2004–2005
9/2007	Ympäristöystävällisen kaupunkiliikenteen kehittäminen Helsingissä
8/2007	Bussiliikenteen lisäliikenne Helsingissä vuonna 2006
7/2007	Ympäristöraportti 2006
6/2007	Helsingin lähijuna-asemien kehittämisselvitys
5/2007	Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2006
4/2007	Laajasalon raideyhteys – supistettu metro
3/2007	Metroporttiselvitys
2/2007	Henkilöstöraportti 2006
1/2007	Helsingin joukkoliikenteen liikennevaloetus- ja matkustajainformaatiojärjestelmä (Helmi)
12/2006	Bussiliikenteen liittäminen poikkeustiedotukseen
11/2006	Matkustajainformaation käytettävyyden toimenpideohjelma
10/2006	Selvitys liputtamatkustajista Helsingin joukkoliikenteessä
9/2006	Toimenpide-ehdotuksia liputtomuuden vähentämiseksi
8/2006	Joukkoliikenteen yksikkökustannukset 2005
7/2006	Helsingin vaihtopysäkkien luokittelu ja kehittäminen
6/2006	Lippu korkealle - Selvitys tariffitason vaikutuksista liputtomuuteen sekä BEST-kaupunkien toimenpiteistä liputtomuuden vähentämiseksi
5/2006	Ympäristöraportti 2005
4/2006	Henkilöstöraportti 2005
3/2006	Lentokenttämetro, Toiminnalliset tarkastelut
2/2006	Matkustajien tyytyväisyys joukkoliikenteen hintaan
1/2006	Helsingin kutsuhjauksisten palvelulinjojen esiselvitys ja pilotointi
6/2005	Terveysaseman sijoittaminen luoteiselle esikaupunkialueelle
5/2005	Metron liityntälinjaston kehittämisselvitys
4/2005	Raitioliikenteen häiriötiedotuksen laajentaminen
3/2005	Raitioliikenteen häiriötiedotus 2004–2005, vaikutukset
2/2005	Raideliikenteen kustannusselvitys 2004
1/2005	Henkilöstöraportti 2004
2/2004	Henkilöstöraportti
1/2004	Ympäristöraportti
3/2003	Kokemuksia kesän 2003 liikennemuutoksista
2/2003	Raitioliikenteen häiriötiedotus, 1. vaihe
1/2003	JL Digi -info: Toteutusmahdollisuuksien selvittäminen – 250 Helsingin joukkoliikennepysäkin varustaminen matkustajanäytöllä, 1. vaihe

